

Wat geloof ik eigenlijk?

in de serie 'tussen geloof en ongelooft'

20 januari 2019

voorgangers: Ad de Gruijter (overweging) en Heleen Goddijn

20 januari 2019



Inleiding

Vandaag beginnen we een serie van drie vieringen over geloof – twijfel en ongelooft[lijk].

Deze drie woorden liggen, ook in de [bijbelse] werkelijkheid dicht bijeen. Denk maar aan de vader van de zieke zoon in Marcus 9, 24 die uitroept: 'Heer ik geloof, kom mijn ongelooft te hulp'. En aan Thomas die twijfelt of hij wel kan geloven en eerst zijn vingers in de wonden wil kunnen leggen van de verrezen Christus. Eerst zien dan geloven!

Nu is de Haagse Dominicus een oecumenische **geloofsgemeenschap** voor nieuwe bezieling, zo lezen we op de website. En op de website van onze verwanten van de Amsterdamse Dominicus staat iets soortgelijks. Daar lezen we: De Dominicus op zondag geeft je een nieuwe blik op **kerk-zijn**. Want hier zoek je **God**, zonder te verbloemen dat onze taal maar betrekkelijk is. Hier worden bijbelse verhalen niet letterlijk verstaan, maar als expressie van levenservaringen van mensen.

En nu hebben we meteen drie woorden, drie begrippen laten klinken die kennelijk niet meer zo vanzelfsprekend zijn voor velen: God – geloof – kerk. Niet vanzelfsprekend want veel kerken sluiten de deuren, er wordt gesproken over vergrijzende geloofsgemeenschappen en diverse onderzoeken tonen aan dat geloof in God, hiernamaals en kerkbezoek, daarnaar gevraagd, vooral dalende statistieken oplevert en voor je het weet lijkt je deel uit te maken van een wegwijzende groep in de samenleving. Vandaag vragen we ons toch af 'Wat geloof ik nu eigenlijk?'

Geert Mak schreef in 1996 het boek 'Hoe God verdween uit Jorwerd', maar in HP/De TIJD van december 2018 heet het in een uitgebreid artikel, gebaseerd op de cijfers van het CBS [Centraal Bureau voor de Statistiek] 'Hoe God verdween uit Nederland', want, zo lezen we: voor het eerst hoort een meerderheid van de Nederlanders niet bij een religieuze groepering.

Wellicht zouden ze mij ook gerekend hebben tot de gesecculariseerden – als zo'n religieuze groepering er een zou zijn van verplichte praktijken, knellende dogma's, groepsdwang en controle, rituelen die geen zeggingskracht meer hebben en letterlijke uitleg van tijdgebonden achterhaalde teksten.

Is een herijking van de woorden 'God' en 'geloof' aan de orde? Zijn we opzoek naar nieuwe taal?

Laten we vierend benoemen wat we geloven vandaag en hier en nu.

Lezing, Handelingen 9, 1-23

Saulus [Paulus] geroepen

Saulus bedreigde de leerlingen van de Heer nog steeds met de dood. Hij ging naar de hogepriester met het verzoek hem aanbevelingsbrieven mee te geven voor de synagogen in Damascus, opdat hij de aanhangers van de Weg die hij daar zou aantreffen, mannen zowel als vrouwen, gevangen kon nemen en kon meevoeren naar Jeruzalem. Toen hij onderweg was en Damascus naderde, werd hij plotseling omstraald

door een licht uit de hemel. Hij viel op de grond en hoorde een stem tegen hem zeggen: 'Saul, Saul, waarom vervolgt je mij?' Hij vroeg: 'Wie bent u, Heer?' Het antwoord was: 'Ik ben Jezus, die jij vervolgt. Maar sta nu op en ga de stad in, daar zal je gezegd worden wat je moet doen.' De mannen die met Saulus meereisden, stonden sprakeloos; ze hoorden de stem wel, maar zagen niemand. Saulus kwam overeind, en hoewel hij zijn ogen open had, kon hij niets zien. Zijn metgezellen pakten hem bij de hand en brachten hem naar Damascus. Drie dagen lang bleef hij blind en at en dronk hij niet.

In Damascus woonde een leerling die Ananias heette. In een visioen zei de Heer tegen hem: 'Ananias!' Hij antwoordde: 'Ik luister, Heer.' Daarop zei de Heer: 'Ga naar de Rechte Straat en vraag daar in het huis van Judas naar iemand uit Tarsus die Saulus heet. Hij is aan het bidden, en hij heeft in een visioen gezien hoe een man die Ananias heet, binnenkomt en hem de handen oplegt om hem weer te laten zien.' Ananias antwoordde: 'Heer, van veel kanten heb ik gehoord over deze man en over al het kwaad dat hij uw heiligen in Jeruzalem heeft aangedaan. Bovendien heeft hij toestemming van de hogepriesters om hier iedereen die uw naam aanroept in de boeien te slaan.' Maar de Heer zei: 'Ga, want hij is het instrument dat ik gekozen heb om mijn naam uit te dragen onder alle volken en heersers en onder al de Israëlieten. Ik zal hem tonen hoezeer hij moet lijden omwille van mijn naam.' Ananias vertrok en ging naar het huis, waar hij Saulus de handen oplegde, terwijl hij zei: 'Saul, broeder, ik ben gezonden door de Heer, door Jezus, die aan u verschenen is op de weg hierheen, om ervoor te zorgen dat u weer kunt zien en vervuld wordt van de heilige Geest.' Meteen was het alsof er schellen van Saulus' ogen vielen; hij kon weer zien, stond op en liet zich dopen, en nadat hij gegeten had, kwam hij weer op krachten.

Hij bleef enkele dagen bij de leerlingen in Damascus en ging onmiddellijk in de synagogen verkondigen dat Jezus de Zoon van God is. Allen die hem hoorden waren stomverbaasd en vroegen: 'Dat is toch de man die in Jeruzalem de volgelingen van die Jezus naar het leven stond, en hij is toch hierheen gekomen om hen gevangen te nemen en uit te leveren aan de hogepriesters?' Saulus' optreden werd echter steeds krachtiger, en hij bracht de in Damascus wonende Joden in verwarring door aan te tonen dat Jezus de messias is.

Lezing uit, Huub Oosterhuis, Ik versta onder liefde [blz. 71]

Ik had God weleens willen voelen, zoals je dat leest bij mystieken; als een hand op mijn hoofd of, zoals de dichter Hans Andreus graag wou, 'als een lichtheid in mij ademend.' Of zoals ik mensen wel hoor zeggen over een dode, dat die vlak bij hen is, dat voelen ze.

Ik heb zoiets nooit gevoeld. Ik moet het doen met de beelden en gelijkenissen die mij steeds opnieuw tegemoet komen uit het grote bijbelse verhaal. Geloof ik in de God van dat grote verhaal? Geloven in de betekenis van vertrouwen, overgave, hoop: geef ik mij over, als in een vriendschap, als in een grote liefde, aan die woorden dat hij trouw en genadig is, aan die tartende beeldspraak dat hij ons hoort en ziet. En dat hij sterker, eeuwiger is dan de dood? Zoals geschreven staat in een oud document, een brief uit de eerste eeuw van de Jezusbeweging:

Nog is de dood niet overmocht, die laatste vijand.

*Maar ook als de dood zal onderworpen zijn,
dan zal de Zoon neerknielen voor zijn Vader
en zeggen: Nu is het volbracht.*

Dan zal God alles zijn in allen.

Geloof ik dat? Ik hoop het, en ik heb het lief, dat visioen.

En de grootste is de liefde.

Overweging

'Jij moet natuurlijk wel geloven vanwege je functie, toch?' vroeg de zoon een tijdje na de uitvaart van zijn moeder.

Enigszins verrast antwoordde ik: 'Heb je even?'..... maar dat had hij niet.

Bij sommige vragen heb je wat meer tijd nodig om te antwoorden of nog beter: een gesprek. Want waarom die vraag en wat verstaat de vragensteller zelf onder 'geloven'?

Aan Vincent Icke, hoogleraar theoretische sterrenkunde [Leiden] en kosmologie [Rotterdam] werd in het TV programma 'De wereld draait door' gevraagd of hij in één minuut kon uitleggen wat een zwart gat eigenlijk is en wat er gebeurt met materie die daarin verdwijnt. Het programma was bijna afgelopen en er waren nog maar een paar minuten voor de aftiteling. Ondanks het aandringen van de vragensteller 'weigerde hij te antwoorden: 'Nee, dat kan ik niet in één minuut en ik doe het dus ook niet.'

Iets soortgelijks overkwam ook de benedictijner monnik Père Cyrille Vael, van het klooster in Chevetogne [België] die zelden interviews geeft. Eén uitzondering maakte hij voor de BBC die belde. Met de deur in huis vallend was daar meteen de eerste vraag van de interviewer: 'Dus u gelooft in God?', waarop Père Cyrille Vael antwoordde 'Nee'. Einde interview.

Hij legt later uit: 'Met die vraag 'Dus u gelooft in God?' kan ik niets. Wat bedoelt zij met God? En wat bedoelt zij met geloven?' Hoeveel vooronderstellingen heeft de vrager zelf bij die woorden die de geïnterviewde zelf helemaal niet blijkt te hebben? Kun je een gesprek over geloof zo beginnen met 'ja' of 'nee'? Nee dus. Wellicht herken je dat?

Wat deze monnik dan wel gelooft staat beschreven in een artikel met de uitdagende titel: 'Eindelijk is God dood, we kunnen opnieuw geloven'. (website Nieuwwij - Taede S Smedes)

Dit doet ons denken aan de filosoof Nietzsche die God dood verklaarde en erbij vertelde dat wij dat zelf hebben gedaan, sterker nog, dat christenen dit zelf hebben gedaan. Daarmee doelde hij op een beeld van God wat veel [de meeste?] mensen in onze westerse wereld, veronderstel ik zo maar even, ook niet meer hebben: Een God die je altijd ziet, waar je angst voor zou kunnen hebben, tegenover wie je altijd tekort schiet, een God die vermengd is geraakt met politieke macht en onderdrukking, een God die rampspoed en ellende laat gebeuren en niet ingrijpt ondanks zijn almachtigheid. DAT beeld van God hebben velen - met Nietzsche - doodverklaard omdat, zoals we tegenwoordig wel zeggen dat taal van beneden over boven is, een door ons gecreëerde God. Grote woorden..... maar niemand heeft God ooit gezien.....

Nietzsche schreef ook dat het mooiste wat ooit over de mens gezegd is, is gezegd door het christendom. Laten we Nietzsche volledig lezen en lezen we ook ons eigen geloofsverhaal, zoals het ooit was en wat er van geworden is vandaag.

'Jij moet natuurlijk wel geloven vanwege je functie, toch?'

Ik vroeg 'Heb je even?..... maar dat had hij niet.

Enige tijd geleden wisselden we met acht mensen in een kring beelden/associaties die wij hadden bij dit woord 'God'. Dat leverde niet één beeld van 'God' op maar een heel breed scala aan woorden en begrippen zoals: Eeuwige, mysterie, grond van mijn bestaan, bron van al wat leeft, aanwezige, liefde.....

Onder ons bestaat niet één beeld van God.

En wanneer we nu in een kring een gesprek zouden voeren over de vraag: 'Wat geloof jij eigenlijk?' dan kunnen we er vanuit gaan dat dit eveneens een heel gevarieerd beeld zal geven aan overtuigingen, ervaringen, tastend zoeken ook want geloven is niet-zeker-weten....

Vertellen over je geloof is waarschijnlijk een uitgebreid levensverhaal, een geschiedenis van je geloven, vallen en opstaan ook, van vroeger tot nu.

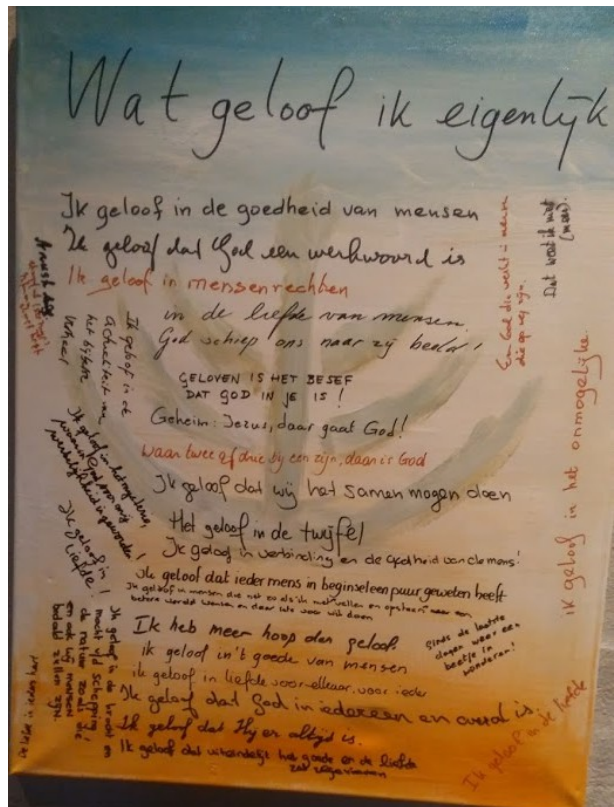
Iemand uit ons midden zegt: 'Er is meer tussen hemel en aarde, daarvan ben ik overtuigd', een ander 'ik zou niet zonder mijn geloof kunnen,' en weer een ander 'ik weet het niet precies, ik geloof niet meer zoals vroeger maar ik zou de vieringen hier niet kunnen missen.'

Bij binnenkomst kon ieder die dat wilde opschrijven wat je gelooft. En wat werd opgeschreven?

Ik geloof:

- In de verbinding en goedheid van de mens
- Dat ieder mens in beginsel een puur geweten heeft
- Ik heb meer hoop dan geloof
- Ik geloof in mensen die met vallen en opstaan een betere wereld wensen en er iets voor willen doen
- Ik geloof in het goede van mensen
- Dat Hij er altijd is
- Dat God in iedereen en overal is

- Dat uiteindelijk het goede en de liefde zegevieren
- In de kracht en de macht van de schepping, de natuur zoals die en wij mensen ook bedoeld zijn
- Ik geloof sinds de laatste dagen weer een beetje in wonderen
- In de twijfel
- Dat wij het samen mogen doen
- In de liefde
- In de liefde voor elkaar, voor ieder
- Ik geloof in het onmogelijke
- De goedheid van de mensen
- In de actualiteit van bijbelse verhalen
- Ik geloof dat God ons schiep naar Zijn beeld
- In het mysterie waarin God voor mij werkelijkheid is geworden
- In mensenrechten
- In God die werkt in mensen die op weg zijn
- Ik geloof waar twee of drie mensen bijeen zijn, daar is God
- Ik geloof dat wij het samen mogen doen
- Ik geloof in het geheim: Jezus..... daar gaat God
- Geloven is het beste dat God in je is
- God is een werkwoord



Je overtuiging, je geloof maakt deel uit van je identiteit en laten we dus zorgvuldig omgaan met wat je 'heilig' en dierbaar is en wat een ander heilig en dierbaar is. De minister president zou wellicht het beeld gebruiken van een 'kostbaar, kwetsbaar, breekbaar vaasje'.

Je kunt je geloof niet zomaar uittrekken als een oude versleten jas als het je binnenkant is geworden. Mocht daarentegen die jas niet lekker zitten dan kun je wellicht wat herstellen en vervangen en je zakken legen. Sommigen, of zijn het er velen? hebben de jas uitgetrokken.... het werd OF was geen binnenkant voor nu en straks.

Of al die statistieken die melden dat geloof in God en kerkbezoek dramatisch afnemen laatste woorden zijn over een wegwijnende groep in de samenleving waag ik te betwijfelen. Hebben wij de beste en de laatste woorden over God en geloof en volgt de rest ons ooit wel...?

Het is nog maar de vraag of God die eerst verdween uit Jorwerd, de titel van een boek van Geert Mak uit 1996, ook verdwijnt uit Nederland want zo heet het artikel in HP/De Tijd van december 2018 waarin Max Pam [journalist, columnist, schrijver] de CBS cijfers over geloof en kerkgang becommentarieert [het onderzoek dat eigenlijk de naam draagt 'Sociale samenhang en welzijn']

In het TV programma 'Het vermoeden' [2017] was de beroemde religiewetenschapper Karen Armstrong te gast die het 'Westen' naïviteit verwijt als het om opvattingen en uitspraken over geloof gaat. Hoewel er, vooral in West Europa sprake is van secularisatie en afname van kerkbetrokkenheid, neemt wereldwijd het aantal gelovigen juist toe.

Yvonne Zonderop publiceerde vorig jaar [2018] haar boek 'Ongelofelijk' met als ondertitel 'over de verrassende comeback van religie' waarin zij vaststelt dat de migrantenkerken groeien en er ook sprake is van een jongere generatie die niet 'besmet' is met de frustraties van vroeger opgedaan in kerken en door opgelegd geloof.

Alain Verheij, theoloog, schrijver en blogger zegt: 'We dachten dat met het badwater van de verzuiling ook het kind van de religie was weggegooid. Niets blijkt minder waar. Religie is here to stay.'

Keren we terug naar Monnik Père Cyrille Vael, die op de vraag 'Dus u gelooft in God?' antwoordde met 'Nee!'

Ik citeer hem wanneer hij zegt: 'Alle religies zijn dynamische navigatiesystemen, die ook evolueren. Voor mij moet het christendom volledig opnieuw ontdekt worden.

We moeten opnieuw ontdekken waar onze bronnen zitten. En die bron is het leven van elk van ons. Het leven, waarvan wij zelf niet de bron zijn. Daar gaat het om.' [einde citaat].

In de vele gesprekken die hij voert komt hij mensen tegen die geen richting weten te geven aan hun bestaan. Ze hebben geen methodes, geen navigatiesystemen.

Hij beschrijft geloven als een navigatiesysteem om je weg te vinden in je leven. Toets 'bestemming' in en ga op weg. Zouden we eenzelfde bestemming hebben? Komen we elkaar onderweg tegen? En ontmoeten we elkaar dan ook? Of blijven we allemaal individuen?

Want geloven doen we inderdaad niet langer in grote collectieven zoals voorheen in de volkskerken.

Geloof je in God?

Theoloog, schrijver en dichter Wim Jansen zegt [Boek, Bron in je brein]: 'Dat is net zoets als vragen: Geloof je in de lucht die je inademt? In de energie waarvan je leeft? Het is een zinloze vraag.... 'God' is een belast woord. De vraag is niet of God bestaat en ook niet of we geloven in God. De vraag is of we het heilige, die beslissende werkelijkheid in ons leven die ons overstijgt 'GOD' noemen. Dat hoeft niet.'

Wanneer iemand de jas van het geloof – om even in dat beeld te blijven – definitief heeft uitgetrokken, zeggen we weleens: 'Hij is van zijn geloof gevallen.' Vaker gaat het om afscheid van kerklidmaatschap of het verbonden zijn met een geloofsgemeenschap.

Komt het omgekeerde ook voor?

We lezen in Handelingen 9, 1-23 over Saulus, later beter bekend als Paulus, een van de belangrijkste leermeesters en verspreider van het christelijke geloof. Aanvankelijk is hij een vervolger van christenen. Hij neemt ze gevangen en brengt ze naar Jerusalem. En dan plots als donderslag bij heldere hemel geraakt – ja geraakt door wat? wordt hij plotseling omstraald door een licht uit de hemel. Hij valt op de grond en hoort een stem tegen hem zeggen: 'Saul, Saul, waarom vervolg je mij?' Met open ogen ziet hij drie dagen lang niets. Hij hoort een stem... maar ziet niemand. En dan, na drie dagen vallen hem - zo lezen we - de schellen van de ogen.

Vaak wordt Paulus afgebeeld op een paard wanneer hij die val maakt nadat hij door licht is aangeraakt.

Paulus valt niet alleen van zijn paard, hij valt van zijn ONgeloof. Een fundamentele ommekeer die hem tot een ander inzicht brengt, hem tot een nieuw mens maakt.

Geloven is niet een moeten en het is ook niet een logisch besluit van je wil of je verstand, maar een gegrepen zijn door datgene wat jou raakt en jou ten diepste onvoorwaardelijk aangaat. [Paul Tillich]. Ja, en dan kun je niet anders.

Mogen ook wij ons laten aanraken door het mysterie van ons bestaan.

Om het in dichtvorm te zeggen met Abel Herzberg

Een stem

Zoals er mensen zijn die zingen,
niet omdat zij dit willen,
maar omdat er een stem in hen oprijst,
zo zijn er ook mensen die geloven,
niet uit angst en uit hoop op beloning,
maar omdat zij krachtens hun wezen
niet anders kunnen.

Abel Herzberg

Ad de Gruijter 20-01-2029